

Havayla Su Kime Ait? Ekonomik Akıl Gezegeni Koruyabilir mi?

İklim, Su, İnsan Hakları ve Adalet Üzerine Eleştirel Bir Deneme*

Ümit ŞAHİN**

1- Su Kime Ait?

Dünyanın en büyük şirketleri arasında yer alan, George W. Bush ve Usame Bin Ladin ile olan ilişkisi ve Enron skandalında isminin anılması nedeniyle de çok iyi tanınan Bechtel, 2000 yılının Ekim ayında Ekvator'un Santiago de Guayaquil kentinde su ve kanalizasyon hizmetlerini 30 yıllığına satın aldı. Toplam 14 milyon nüfusa sahip Ekvator'un, 3 milyonluk nüfusla en büyük kenti olan Guayaquil'de, halk bu özelleştirmeden yedi yıl sonra, şimdi giderek artan su kesintileri ve su kirliliği nedeniyle protesto gösterilerine başlamış durumda. Üstelik şirket, geçtiğimiz günlerde kontratı ihlal etmeyi sürdürdüğü için 1,5 milyon dolar ceza ödemek zorunda kaldı. Guayaquil'de yaşananlar şöyle sıralanıyor (Food and Water Watch, 2007):

- Bazen iki günü bulan su kesintileri

* Bu yazı Türkiye Yeşilleri ve Heinrich Böll Stiftung Derneği tarafından 27-28 Ekim 2007'de düzenlenen Kuraklık Sempozyumu'nda tebliğ olarak sunulmuştur.

** Dr., Halk Sağlığı Uzmanı, Yeşiller Partisi Kurucu Üyesi

-Ödeme zorluğu çeken yoksulların ve yaşlıların sularının kesilmesi

-Yoksul mahallelere su götürülmemesi

-Kontrata göre su şebekesinde yapılması gereken iyileştirmelerin yapılmaması

-Atık suların arıtılmamasına ve su kesintilerine bağlı olarak ortaya çıkan halk sağlığı sorunları. Bunların arasında 2005 yılının Haziran ayında yaşanan bir Hepatit A salgını da var.

Suyun bir insan hakkı olduğunu sık sık duyarız. Ama bu hakkın tanınması oldukça yenidir. Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 2002’de, suyun bir insan hakkı olduğunu ilan etmişti. Buna göre her insan, yeterli miktarda ve güvenli suya erişebilmelidir. Suyu erişim hakkı kamu tarafından güvence altına alınmalıdır.

Sadece su değil, su ve kuraklık sorununun temelindeki iklim meselesi de insan hakları bakış açısından ele alınmalıdır. Wolfgang Sachs, iklim değişikliğini bir insan hakları sorunu olarak tanımlarken, iklim değişikliğini bir nesiller arası adalet sorunu olarak ele almanın yanı sıra, aynı nesildeki insanlar arasındaki, ülkeler ve toplumsal kesimler arasındaki bir adalet sorunu olarak da ele alır. Wolfgang Sachs’ın iklim değişikliği ve insan hakları konulu son yazısından uzunca bir alıntıyla, konuyu biraz daha açmak istiyorum (Sachs, 2007):

“Doğal kaynakların kullanımıyla ilgili faydalar ve yükler çoğunlukla toplum içerisinde aynı taraf tarafından üstlenilmez, değişik bölgeler ve toplumsal taraflarca eşitsiz bir şekilde paylaşılır. Bazı taraflar bu faydalardan nasiplenirken, başka taraflar da söz konusu yükleri taşımak zorunda kalabilir. İktisatçılar, kaynakların kullanımıyla ilgili sonuçlar konusundaki bu ayrılığın çok iyi farkındadır; bir toplumsal taraf kaynakların kullanımıyla ilgili faydalardan nasiplenebildiği zaman “pozitif etkilerin içselleştirilmesi”nden; bir toplumsal taraf, belirli bir kaynağın kullanımından doğan yükleri başta toplumsal gruplara kaydırabildiği zaman ise “negatif etkilerin dışsallaştırılması”ndan söz ederler.”

“Organizasyonlar faydaları içselleştirdikçe ve bedelleri dışsallaştırdıkça; toplumlar, kazananlar ve kaybedenler olarak ayrılmaya uğrar. İktidar ilişkileri sayesinde, pozitif sonuçlar toplumun üst kesiminde, negatif sonuçlar ise toplumun alt kesiminde toplanır.

Sözü edilen bedellerin kaydırılması süreci, zamansal, uzamsal veya toplumsal boyutta meydana gelebilir: Başka bir deyişle, bu bedeller zaman içerisinde bugünden geleceğe kaydırılabilir, merkezden dış çepere kaydırılabilir ya da toplum içerisinde üst sınıflardan alt sınıflara kaydırılabilir.”

“Belirli koşullar altında, küresel ısınma, insanların güvenli bir şekilde yaşamlarını sürdürme hakkını engelleyebilir. Diğer taraftan, özellikle atmosfere sera gazları depolanması konusunda atmosfere erişim hakkının eşit olmayan bir şekilde dağıtılması, dağıtımsal adaletle ilgili sorunlar doğurmaktadır. Bunun nedeniyse sera gazı emisyonlarının sadece marjinalleşmeden kaynaklanan bir yük yaratmaması, aynı zamanda iktidara dayanan bir fayda sunmasıdır; atmosferi çöplük alanı olarak kullanma hakkı, ekonomik gücü temsil etmektedir.”

“İnsanların harekete geçme yeteneğini etkilemesi anlamında hastalık ya da yetersiz beslenme konularına, sansür veya dini gerekçelerle zulme maruz kalma konularından daha az önem verilmesini anlamak zordur. Toplumsal ve ekonomik haklar olmaksızın, medeni ve siyasi hakların asgari eşitlik temeli eksiktir; diğer taraftan medeni ve siyasi haklar olmaksızın var olan toplumsal ve ekonomik haklar, özgürlük dayanağından yoksundur. Bu nedenle sadece negatif siyasi özgürlüklere atıfta bulunan minimalist bir insan hakları anlayışı, nimetlere sahip olmayanlara ve yaşamlarını sürdürmeleri tehdit altında olanlara karşı ayrımcılık yapmaktadır; bu insanların onurlarının tanınması, ekonomik, toplumsal ve kültürel haklarının korunmasını gerektirir.”

“İnsanlar onurlu bir şekilde yaşamlarını sürdürmek için asgari imkanlara sahip olmadıklarında, insan hakları tehdit altında demektir. Çoğu toplumda asgari gereksinimler arasında şunlar dahil edilmektedir: Yeterli beslenme imkanı, gereksiz hastalıklardan ve erken ölümden kaçınma imkanı, yeterli barınma imkanı, geçimini sağlama imkanı, fiziksel güvenliğin temin edilmesi, adaletten eşit yararlanma, toplum içerisinde utanç duymadan bulunma ve toplumsal hayat içerisinde yer alma.”

“Artık açlık, hastalık ve sefaletin üstesinden gelmek bir hayırseverlik veya dayanışma meselesi olarak değil, bir insan hakları meselesi

olarak görülmektedir. (...) Hakların olduğu yerde sorumluluklar da vardır, ama ihtiyaçların olduğu yerde, en iyi ihtimalle, sadece merhamet duygusu oluşur.”

Bechtel şirketi, Ekvator'a gelmeden kısa bir süre önce, Bolivya'dan, Cochabamba'da örgütlenen güçlü bir halk hareketi sonucunda ayrılmak zorunda kalmıştı. O zaman Bolivya halkının defettiği tehlike, Ekvator'un başına geldi. Temel bir hak, bütünüyle ticari bir mala dönüştürüldü ve şimdi halk, sularna el koyan bu şirketten kurtulmanın yollarını arıyor.

Peki, suyu parası olana, ücretini ödediği ölçüde sağlayan, parası olmayana şebeke götürmeye bile gerek duymayan bu anlayış, yani açık bir insan hakları ihlali olan bu özelleştirme bir istisna mı? Yoksa bu örnek, her şeyi metalaştıran bir zihniyetin neoliberal ekonomi modelindeki yansıması mı? Su bir meta mıdır? Yoksa su herkese ait olan, doğanın tüm canlılara paylaşınlar diye verdiği bir armağan mıdır?

2- Her Yer Su

Yeryüzünde sabit miktarda bulunan suyun büyük kısmının denizleri ve okyanusları oluşturan tuzlu sudan oluştuğunu biliyoruz. Yeryüzündeki toplam suyun sadece binde 3'ü yerüstünde, göl ve ırmaklarda bulunan kullanılabilir tatlı sudur.

Bu "bilginin" de doğal yansıması olarak, susuzluk söz konusu olduğunda en sık duyduğumuz soru, her yer denizlerle çevrili iken, neden bizim deniz suyunu tuzundan arıtıp kullanmadığımızdır. Aslında elbette deniz suyunu arıtıp tatlı su elde edecek teknoloji çok uzun yıllardır mevcuttur. Körfez ülkeleri ve Libya gibi kimi kurak ülkeler ve Malta gibi su kaynağı kısıtlı olan bazı ada ülkeleri bu yolu yaygın olarak kullanıyor. Ama bir sorun var. Bu yöntem fazlasıyla enerji yoğun. Dolayısıyla da çok pahalı.

Deniz suyunu arıtmanın pratikte başlıca iki yöntemi vardır: Yoğunlaştırma ve ters ozmos. Bunları bir şehri besleyecek kadar büyük ölçekte kullandığınızda kurmanız gereken tesis, ki bunlara *desalination plant*, yani tuzdan arındırma fabrikası deniyor, dev bir sanayi tesisidir. Bu işlem çok fazla enerji tükettiği için bu fabrikaların içinde bazen termik santraller gibi enerji üretim üniteleri de kurulur.

Şu anda dünyada toplam içme ve kullanma suyunun yüzde üçü, toplam su tüketiminin ise ancak binde biri bu yolla üretilebiliyor. Bu tesislerin bir tanesinin

maliyeti 1 milyar dolara kadar çıkabiliyor. Bu yolla elde edilen suyun metreküp maliyeti, normal tatlı suyun yaklaşık 100 mislidir. Örneğin 1 ton su, Suudi Arabistan'da 1 dolardan fazlaya mal oluyor (Pierce, 2006).

İşlemin enerji yoğunluğu ise çok yüksek. Tipik bir ters ozmos tesisi 1 ton su için 5 kilowatt saat enerji harcıyor. Bu enerji ise hemen her yerde fosil yakıtlardan elde ediliyor. Kaba bir hesapla İstanbul'da günde ortalama 2 milyon ton su tüketimi olduğuna göre, İstanbul'un yıllık tüketiminin yüzde birini bu yolla karşılamak için yılda 40 milyon kilowatt saat elektrik tüketmemiz gerekirdi. Bunun yıllık maliyeti de 10 milyon dolara yakın olacaktır.

Küresel ısınma nedeniyle azalan kullanılabilir suyu, deniz suyunu arıtma yoluyla takviye etmek için fosil yakıt yakmak ve küresel ısınmayı hızlandırmak, benzerleri çok görülen bir yangına körükle gitme örneği sayılmaz mı?

Dolayısıyla deniz suyunu neden arıtıp kullanmıyoruz sorusu, tipik bir doğadan kopuk bakışın, yaşam süreçlerini her noktada insan faydasına değiştirmeyi meşru görmenin ve her sorunu teknolojik çözümlerle çözenin mümkün olduğunu sanma alışkanlığının sonucudur. Sorun sadece maliyet ya da karbon emisyonları sorunu değildir. Sorun suyun ne olarak algılandığında düğümlenir.

Bu biri diğerine dönüştürülmeye çalışılan iki su arasında acaba fark var mıdır?

Bence cevap aslında çok açık: Deniz suyu yakıcıdır. Pınarlardan akan su ise serinleticidir. Bu nitelikler deniz suyu için de, kaynak suyu için de tanımlayıcı niteliklerdir. Kimyasal işlem, maddenin niteliğini ve imgelemdeki yerini dönüşüme uğratamaz.

3- Temizleyen Su, Arıtan Su

Su bizim için ne anlam taşıyor? İçiyoruz, yiyecek ürün yetiştirmek için, makinaları soğutmak, ürünleri yıkamak, çeşitli maddeleri seyreltmek, atıkları uzaklaştırmak için sanayide yaygın olarak kullanıyoruz. Ama bütün bunların yanında suyun birbirini tamamlayan ama bir yandan da birbiriyle çelişen iki işlevi vardır: Temizlemek ve arıtmak. Ivan Illich H₂O'da suyun bu ikili tabiatını şöyle anlatıyor (Illich, 2007):

"Suyun ikili tabiatını en iyi ortaya çıkaran şey, hem arındırma hem de temizleme yeteneğidir. Su, kendi arılığını hafifçe dokunarak ya da hayat vererek bir eşyanın maddesine iletir; yüzeyinde birikmiş pislikleri yıkayarak da onu temizler."

Yani su bedene ve maddeye nüfuz ederek kendi arılığını geçirir ve maddeyi arındırır. Çeşitli kültürlerde suyun bu özelliği hayatın en önemli dönüm noktalarını belirler, bütün bir yaşam pratiğine siner. Eski Yunan'dan Ortadoğu'ya, oradan da Hıristiyan ve İslam geleneklerine kadar uzanan bu özelliğiyle, su, arıttığı bedenini yeniden doğuşunu sağlar. Dinsel geleneklerde suyun arındırma niteliği törensel bir özellik taşır. Suyla yapılan en iyi bilinen üç arındırma töreni vaftiz, abdest ve ölü yıkamadır. Özellikle ölü yıkama bütün dinlerde yaygın bir uygulamadır ve ölü bedeni suyun arıtıcı niteliği sayesinde bu dünyanın çirkefinden kurtarmayı ve yeniden doğuma ya da öte dünyadaki yaşama hazırlamayı amaçlar. Vaftiz, kaynağını aldığı Ürdün nehri gibi bir akarsu içinde yapılamasa da, sembolik olarak akan suyla kişiyi kutsar. Abdest de, akan su ile alınır ve beden tanrıyla karşılaşmayı mümkün kılmak üzere arıtılmış olur.

Suyun bu arıtıcı özelliği tüm dinlerde akan suyla, temiz ve berrak tatlı suyla yapılır. Durgun ve kirlili suyla, ya da yeniden yeniden kullanılan suyla bu tür bir arınma mümkün değildir. Hiçbir dinde, tuzlu deniz suyuna da bu arındırıcı özellik atfedilmemiştir. Denizin taşıdığı sembolik anlam daha çok sonsuzluktur, hatta Turner'ın resimlerine bakarsanız karanlık ve fırtınadır. Deniz suyu Sümer mitolojisinde acı sudur. Oysa akarsular ve özellikle de pınarlar temizlik, saflık, serinlik, ferahlama, arınma, susuzluğu giderme, yenilenme, yeniden doğuş ve bereket gibi anlamların hepsini içiçe taşır.

4- Narkissos

Gaston Bachelard'ın verdiği Narkissos örneği oldukça çarpıcıdır. Mitolojide kendi imgesini suda görerek hayran kalan Narkissos'un öyküsünde, pınardan sakince kaynayan suyun yerini bir ayna alabilir miydi? O zaman yine Narkissos kendi güzelliğinin farkına varabilir miydi? Bachelard şöyle diyor (Bachelard, 2004):

"Su, imgemizi doğallaştırmaya, içten seyrimizin omuruna biraz masumluk ve doğallık katmaya yarar. Aynalar fazla uygarlaşmış, fazla kullanışlı, fazla geomerik nesnelere; kendiliklerinden düşsel yaşama uyum gösteremeyecek kadar fazla belirgin düş araçlarıdır. (...) 'Narkissos'u aynanın önünde hayal edersek, camın ve metalin direnişi onun girişimlerine karşı bir engel oluşturur. Bu engele alını ve yumruklarını çarpar; engelin arkasına geçse hiçbir şey bulamaz. Ayna onda, ondan kaçan, kendisini bir türlü yakalayamadan gördüğü ve onunla arasına daraltabileceği ama kesinlikle aşamayacağı sahte bir mesafe koyan bir art dünya yaratır. Oysa pınar onun için

açık bir yoldur.' (...) İmgesini yansıtan suyun karşısında Narkissos güzelliğinin sürdüğünü, daha tamamlanmadığını, tamamlanması gerektiğini hisseder. Camdan aynalar, içinde bulunulan odanın canlı ışıklarında fazla durağan bir imge verirler. (...) Burada doğal düş'ün unsurlarından birini, düşün derin bir biçimde doğaya bağlanma gereksinimini anlıyoruz. Nesnelere le derin düşler kuramayız. Derin düşler kurmak için maddelere le düş kurmak gerekir."

Su maddedir, ayna ise nesne.

5- Su Sonsuz mu, Sınırlı mı, Kıt mı?

Suya doğanın bize sunduğu bir armağan değil, fabrikalarda elde edilen bir ürün, endüstriyel bir mal olarak baktığımız zaman, tuzu ayrıştırılmış deniz suyu veya arıtılmış lağım suyu ile pınarlardan akan tatlı kaynak suyu arasında bir ayırım kalmaz. Hatta bu mühendislik bakışıyla su döngüsüne düşmanca yaklaşılabilir ve onu insan yararına değiştirmek, hatta durdurmak için yollar aranır. Geçenlerde barajlardaki su seviyelerinin küresel ısınmaya bağlı aşırı sıcaklarda buharlaşma yoluyla düşmesi gündeme geldiğinde, içme suyu sağlayan göllerin yüzeyinin buharlaşmayı önleyecek ince bir film tabakasıyla kaplanması önerisi yapıldığında, bu garip karşılanmamıştı. Benzer bir uygulamayı Alplerde eriyen buzulların üzerinin giydirilmesi şeklinde yapanlar, ya da yapılmasını önerenler de olmuştu. Bu, su döngüsünü, atmosferin bize ait bir malı çalması olarak algılamaktır.

Çünkü su artık, herkese ait olan, bedava bir ortak mal değil, kıt olan bir iktisadi mal olarak görülmektedir. Bu ekonomik varsayım, suyu kıtlaştırmıştır, böylece de su ihtiyacı sonsuz hale gelmiştir. Peki su gerçekten kıt mıdır?

Bundan 25-30 yıl önce, musluktan akan klorlu şebeke suyu yerine, temiz ve lezzetli su içmek için mahallemizin yakınında bulunan birkaç çeşmeden birinin önünde kuyruğa girer, bidonlarımızı doldururduk. Benim çocukluğumun geçtiği İstanbul'un Kadıköy tarafı için Kayışdağı, ya da Küçük Çamlıca suyuydu bunlar. Hatta bazen yolumuz düşerse Taşdelen'e, hatta Çene suyuna da uğrardık. Ulaşması biraz zahmetli, biraz emek ve zaman isteyen, ama neticede hak edilen, üstelik bedelsiz, güzel içme sularıydı bunlar. Şimdi aynı kaynak sularını mavi renkli plastik damacanalarda satın alıyoruz. Satın aldığımız bu kaynak suyu, mahalle çeşmelerinden doldurduğumuz suyla gerçekten de aynı şey olabilir mi?

Suya emek vererek ve geleneğe dayanarak, herkesle birlikte, neredeyse komünal bir şenlikle ulaştığımızda, suya değer katarsınız. Bu su değerlidir, israf

edilemez, belki pınardan durmadan kaynar, ama sonsuzluk algısı yaratmaz. Böylece sonsuz ihtiyaçları körüklemeyiz, haliyle de kitledirmeyiz.

Suyun evlere döşenen borulardan, yani aslında bilinmez bir yerden gelerek musluklardan basınçlı bir şekilde ve durmaksızın akması ise suyun sonsuz olduğu algısını yaratır. Oysa tatlı su kaynakları sınırlıdır ve tarih boyunca da böyle olmuştur. Kıtık ise bir şeyin daha fazlasının vaadedilmesiyle, miktarının sınırlılığı arasındaki çelişkidir. Kıtık doğanın içsel bir özelliği değil, söz konusu şeyle kurulan ilişkinin bir sonucudur. Kaynaklar son derece sınırlıyken, kıtlık hissedilmeyebilir. Kaynaklar bol olduğunda ise ileri derecede bir kıtlık algısı oluşabilir. Bu tür ilişkilendirme modern endüstriyel dünyanın en temel özelliklerinden biridir. Jean Robert'in dediği gibi *"Tarihte, erişime açık su miktarının bu kadar çok olduğu bir dönem yaşanmamasına rağmen, suyun böylesine kıt olduğu görülmemiştir."* (Robert, 2003)

Su gerçekte kıt değil, ama sınırlıdır. Fakat bugünün kurallarına göre su hem fazlasıyla bol, bu nedenle israf ediliyor, hem de kitledirmiş durumda...

Jean Robert, suyun kıt olarak tanımlanmasının sonuçlarını şöyle açıklıyor: *"Suya erişim, kıtlık kamunlarına göre düzenlenecek olursa fiyatı öyle yükselir ki, yoksular bir damla suya dahi hasret kalırlar. Endüstri, tarım ve aşırı tüketimci bireylere su kullanımından dolayı belirli bir vergi uygulanması akılcı görünse de, yoksulların suya bedelsiz erişimi garanti altına alınmalıdır."*

Sonuçta su doğanın içindeki döngüden koparılmaya çalışılır. Bu, sadece buharlaşmayı önleyecek film tabakaları gibi aşırı önerilerle değil, barajlar kurularak, setler çekilerek, nehir yatakları değiştirilerek, akarsular kapalı beton künkler içine alınarak, ya da tünellerden büyük kentlere akıtılarak da yapılır. Doğal döngüsünden koparılan su, pervasız bir biçimde ekonomik döngünün içine sokulur.

Su eğer bütünüyle ekonomik bir mala dönüşürse, bundan önce yoksullar zarar görecektir. Bu yalnızca su, parası olanın erişebileceği, piyasa kurallarına terkedilmiş, üzerinden kar elde etmeye yarayan bir meta haline geldiği için, dolayısıyla su faturalarını ödeyemeyenlerin suları kesileceği için değil, talep arttığında sular önce yoksulların oturduğu mahallelere ve evlere erişemeyeceği için de böyledir.

O halde su, bir hak olarak ve tam da bu nedenle ticari kullanımı sınırlandırılmış ve endüstriyel ve tarımsal kullanımı vergilendirilmiş bedelsiz bir ortak mal olarak yeniden tanımlanmalıdır.

Jean Robert, suyun mülk edinilemezliğini şöyle tanımlıyor (Robert, 2003): *“Toprakla olan temel ilişki ‘sahip olmak’ fiiliyle özetlenebilir. Su ise bu sahipliğin sınırlarını yıkar. Ona asla sahip olunamaz, ancak buharlaşmadan önce paylaşılıp dağıtılabılır.”*

Oysa bugün bir yandan su bir ticari mal olarak, bir yandan da atmosfer bir atık deposu olarak yeniden tanımlanıyor ve gelenekten, insani değerlerden ve tarihten kopararak metalaştırılıyor.

6- Su mu, H₂O mu?

Borulara hapsedilmiş, artılmış, işlenmiş, yeniden üretilmiş suyun, bir endüstriyel ürün olarak antibiyotikten ya da çimentodan farkı yoktur. Bu su pınarlardan fişkırmayan, gökten yağmayan, kaynağı olmayan sudur. Borulardan gelen H₂O, içinde yer aldığı matristen, topraktan, gökyüzünden, kültürden kopmuştur. Ivan Illich’in deyiimiyle H₂O su değil, teknik ve endüstriyel bir temizlik maddesi, zehirli bir içecek ve deriyi tahriş eden bir sıvıdır. Su arıtma gücünü, manevi kirden arındırma gücünü yitirmiştir. H₂O ve su birbirine zıt şeylerdir (Illich, 2007). Kentli bir insan, artık yaşayan suyla temas etme fırsatına sahip değildir. H₂O, örneğin deniz suyundan bile elde edilebilir. Ama biraz önce sormuştuk: Tuzlu deniz suyu gerçekte su mudur? Eğer deniz suyu su değilse, tuzdan arındırma yoluyla elde edilen tatlı su, su olmayan bir şeyden elde edilen yapay bir ürün demektir. Bu da pınarlardan ve akarsulardan akan suyla aynı şey olamaz. Artık sadece Bachelard’ın tarif ettiği imgelemdeki yeri değil, oluşu da değişmiştir.

Deniz suyundan elde edilen H₂O’yu sadece bir örnek olarak kullanıyorum. Bugün su olarak algılanan, endüstriyel üretimle ve ekonomik mekanizmalarla her biçimde metalaştırılan H₂O’yu, insanlığın ortak hafızasındaki su ile aynı şey olarak görmekle, okullar yoluyla bilgiye ulaştığına inanmak, motorlu taşıtlarla hareket etmek, televizyonlardan haber almak, hastanelerde sağlık bulmak aynı şeydir. Su olmayan bir şeyle susuzluğumuzu gidermeye bizi alıştıran, endüstriyalist sistemin benimsenmesine muhtaç olduğu kesin kabullerdir (Illich, 1986).

Endüstriyalizmin kesin kabulleri bizi nereye getirdi? İklimi değiştirdiğimiz, kuraklık ve diğer afet tehditleriyle geleceğimizden kaygı duyduğumuz, geleceğini kaybetmiş bir insanlık durumuna.

Endüstriyel sistemin kabullerini reddettiğimizde ruhlarımız ve zihnimiz, ancak pınarlardan akan suyla arınıp özgürleşebilir. Bunun için de önce suyun özgürleşmesi gerekiyor. Kendi yatağına geri dönmüş su, kimbilir, belki bizi de tarihsel akıştaki yatağına geri döndürebilir.

KAYNAKLAR

Bachelard, Gaston. (2004) Su ve Düşler: Maddenin İmgelemi Üzerine Bir Deneme. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Food and Water Watch, Bechtel Cuts Water in Ecuador (10 Ekim 2007 tarihli mektup).

<http://www.globalexchange.org/countries/americas/ecuador/5058.html> Erişim tarihi 22 Ocak 2008.

Illich, Ivan. (1985) Okulsuz Toplum. Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.

Illich, Ivan. (2007) H2O ve Unutmanın Suları. Yeni İnsan Yayınları, İstanbul.

Pierce, Fred. (2006) When The Rivers Run Dry. Beacon Press, Boston.

Robert, Jean. (2003) Suyun Ekonomi-Politiği. Ütopya Yayınevi, Ankara.

Sachs, Wolfgang. (2007) İklim Değişikliği ve İnsan Hakları. Üç Ekoloji, Sayı 6, s.90-110